

Bewegingsonderwijs aan ZML

Onlangs is uitgekomen het boek *Bewegingsonderwijs aan ZML*. Hierin worden leerlijnen beschreven voor het bewegingsonderwijs aan zeer moeilijk lerenden. Centraal staan de vragen:

- Wat willen we de leerlingen in de lessen bewegingsonderwijs op een zml-school leren?
- Welke activiteiten maken de leerprocessen mogelijk?
- Hoe kan de vakleraar hierbij passende leerhulp geven?

In dit artikel worden enkele belangrijke uitgangspunten van het boek beschreven en als illustratie wordt uit de leerlijn Jongleren het bewegings-thema Werpen en vangen genomen.

Door: Marco van Berkel e.a.

Bedoelingen boek

Met de uitwerking van de leerlijnen uit het bewegingsonderwijs wordt geprobeerd de leerkrachten steun te bieden bij het onderwijs aan zowel SO- als VSO-leerlingen. In de praktijk gaat het dan om 4- tot 20-jarigen. Dat is erg moeilijk, omdat de verschillen tussen leerlingen onderling erg groot zijn, veel groter dan in het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs. Er zijn leerlingen die op een vergelijkbaar niveau bewegen als hun leeftijdgenoten in het reguliere onderwijs, er zijn ook leerlingen die ook op het gebied van het bewegen heel erg grote achterstanden hebben ten opzichte van hun leeftijdgenoten. Deze verschillen kunnen in dezelfde groep tijdens het bewegingsonderwijs naar voren komen. Op lang niet alle zml-scholen zijn de verschillen tijdens de lessen zo groot en dat heeft te maken met het aannamebeleid, maar ook met de manier waarop de groepen op de school zijn geordend.

Om toch het leerproces in het bewegen centraal te zetten is gekozen voor een ordening van bewegingsactiviteiten die niet gekoppeld is aan leeftijden of aan groepen. De activiteiten zijn geordend op basis van de bewegingsuitdaging die er voor de leerlingen in kan zitten en door de leerkracht centraal gesteld kan worden. Van verschillende activiteiten in iedere leerlijn is beschreven op welke niveaus de leerlingen kunnen deelnemen. De beschreven *leerhulp* bij de activiteiten is onderverdeeld in leerhulp aan de matige bewegers en leerhulp aan de betere bewegers. Zodoende wordt

recht gedaan aan de verschillende leerprocessen van leerlingen en kan de leraar inspiratie opdoen voor leerhulp waar hijzelf minder vaak gebruik van maakt. Hiermee is het een boek voor zowel de vakleraren in het zml-onderwijs als voor studenten die leren lesgeven in bewegen in het speciaal (basis)onderwijs. Tevens kan het boek een inspiratiebron zijn voor vakleerkrachten in het basisonderwijs (bijvoorbeeld voor de kleuters) en andere clusters in het speciaal onderwijs.

Leerlijnen en bewegingsthema's

We hebben de activiteiten die we van belang vinden voor de leerlingen verzameld in twaalf leerlijnen:

balanceren	mikken
klimmen en klauteren	jongleren
zwaaien	doelspelen
over de kop gaan	tikspelen
springen	stoeispelen
hardlopen	bewegen op muziek.

Deze leerlijnen zijn vaak onderverdeeld in enkele bewegingsthema's, zoals bij jongleren in werpen en vangen, soleren en retourneren. In deze bewegingsthema's kan een zelfde bewegingsuitdaging centraal gesteld worden. Bijvoorbeeld:

Leerlijn: Jongleren

Bewegingsthema	Bewegingsuitdaging
Werpen en vangen	Wegspelen van een voorwerp zodat dit gevangen kan worden
Soleren	Voorwerp in beweging houden
Retourneren	Heen en weer bewegen van speelvoorwerp zodat een medespeler het terug kan spelen

Binnen de leerlijn hardlopen zijn bijvoorbeeld sprinten en duurlopen de bewegingsthema's.

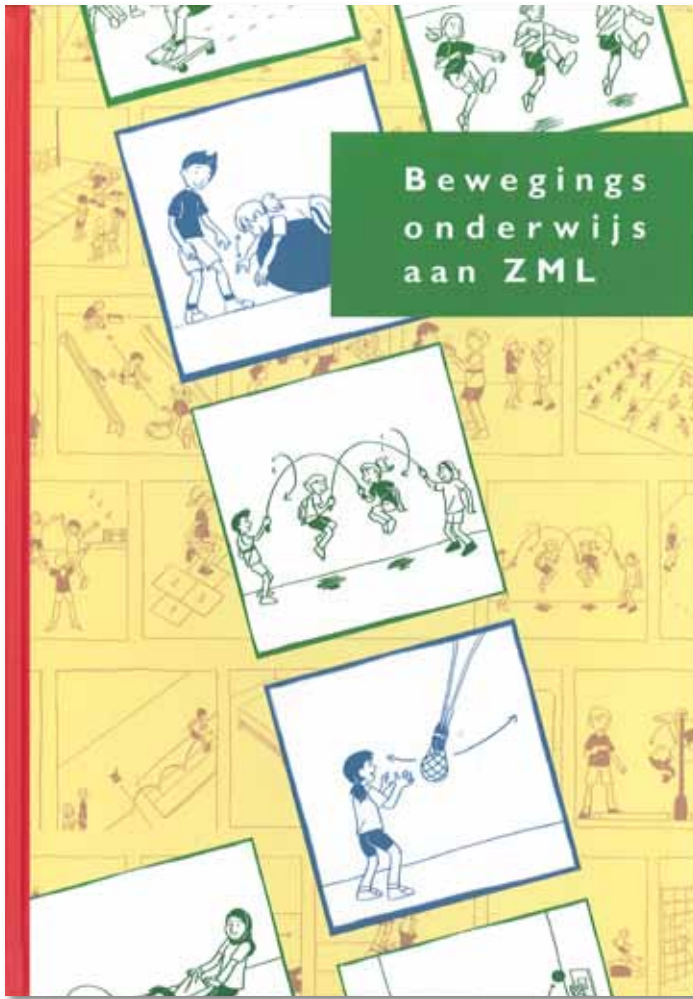
De bewegingsthema's zijn samen één leerlijn omdat de leerprocessen tijdens de activiteiten uit de verschillende thema's elkaar ondersteunen.

Kernactiviteiten

We beschrijven de leerlijnen aan de hand van kernactiviteiten. Deze kernactiviteiten zijn onderverdeeld in vijf groepen, A tot en met E. In de opeenvolging van deze groepen van activiteiten zit een opbouw in complexiteit.

A is de groep met de eenvoudigste bewegingsactiviteiten en E is de groep met de meest complexe bewegingsactiviteiten.

We noemen deze activiteiten om een aantal redenen *kernactiviteiten*. Alle genoemde activiteiten zijn gedurende langere tijd aan te bieden aan de leerlingen, omdat ze uitdagend blijven ook over een langere periode. Belangrijk is ook dat er gedurende langere tijd beïnvloedingsmogelijkheden liggen. Leerlingen kunnen iets leren in deze bewegingsactiviteiten en daarna succesvol beginnen met een wat complexere kernactiviteit. Met de kernactiviteiten

Cover boek

uit de volgende groepen samen ontstaat dan een samenhangende leerlijn. Kernachtig weergegeven kernactiviteiten:

- zijn relevant voor de bewegingsontwikkeling van de leerlingen
- zijn van belang in de bewegingscultuur waarmee de leerlingen te maken hebben
- bieden veel mogelijkheden op een succesvolle deelname
- hebben een duidelijke bewegingsuitdaging voor de leerlingen
- zijn uitbouwbaar naar andere (meer complexe) activiteiten
- kunnen goed aan groepen in het onderwijs worden aangeboden.

De kernactiviteiten zijn zo gekozen dat die gedurende enkele jaren met kleine veranderingen kunnen worden aangeboden. In Groep B staan de activiteiten waarin de bewegingsuitdaging in zijn meest eenvoudige vorm aan de orde komt. In groep A worden bewegingsactiviteiten beschreven die nog verder vereenvoudigd zijn en waarin de bewegingsuitdaging niet meer echt of volledig naar voren komt voor de leerlingen. De activiteit *lijkt* op de activiteiten uit de rest van de leerlijn, maar het geheel is zo veranderd dat de bewegingsuitdaging in essentie veranderd is. Dit kunnen ook wel voorwaardelijke activiteiten worden genoemd. Voor de kernactiviteiten uit groep A beschrijven we het bewegingsgedrag dat wordt beoogd zodat deelname aan een kernactiviteit uit groep B mogelijk wordt. Dit worden de doelen genoemd. Niet alle leerlingen doen de activiteiten van niveau A. Als de leerlingen in staat zijn deel te nemen aan de activiteiten van niveau B worden deze eenvoudige activiteiten aangeboden.

De overgangen tussen niveau B tot en met E zijn belangrijke stappen in het leerproces van de leerlingen. De activiteiten worden complexer, doordat de bewegingsuitdaging in een nieuwe complexiteit naar voren komt.

Tussendoelen

Voor ieder bewegingsthema is op alle niveaus van de kernactiviteiten (A tot en met E) één activiteit uitgewerkt. Voor de kernactiviteiten van niveau A zijn doelen beschreven met het bewegingsgedrag dat leerlingen moeten realiseren willen ze kunnen deelnemen aan de kernactiviteiten van niveau B en hoger. Voor de kernactiviteiten van niveau B tot en met E zijn tussendoelen geformuleerd met uitvoeringswijzen op vier niveaus. Dit zijn de niveaus zorg, 1, 2 en 3. Het verschil tussen de uitwerking van (voorwaardelijke) activiteiten van niveau A en de andere activiteiten van niveau B tot en met E is noodzakelijk. In de tussendoelen voor de kernactiviteiten van niveau B tot en met E wordt beschreven de wijze waarop de leerlingen de bewegingsuitdaging tegenkomen en realiseren. De activiteiten van niveau A zijn daar tegen zo vereenvoudigd dat de leerlingen de bewegingsuitdaging van het bewegingsthema niet echt of volledig tegen kunnen komen.

Kernactiviteiten werpen en vangen

Niveau	Kernactiviteiten
A	Rollen van bal met belletje Bal met lichtje laten bewegen Bal van of tegen schuin vlak laten rollen Loslaten en tegenhouden van bal aan ringen
B	Samen over rollen (over grond / tussen goot van twee banken) Jongleerdoekje gooien en vangen Ballon opgooien en vangen Kaatsenballen individueel via muur en stuit Individueel gooien en vangen van bal aan ringen
C	Individueel twee doekjes gooien en vangen Individueel gooien en vangen in tchoukframe Kaatsenballen individueel via muur bal direct vangen Samen bal gooien en vangen met parachute Samen vangen en gooien met een scatch
D	Gooien en vangen met kleine bal individueel met trucs Individueel twee balletjes gooien en vangen Individueel drie doekjes gooien en vangen Samen overspelen via de muur of tchoukframe Samen gooien en vangen met scoops
E	Individueel drie balletjes gooien en vangen Kaatsenballen samen via de muur met twee ballen Samen overspelen met softbal en -handschoen Sparrend overspelen: in beweging werpen en vangen Samen frisbeeën

Bij veel bewegingsthema's staan alternatieven genoemd voor rolstoelgebonden leerlingen, maar bij werpen en vangen zijn meestal geen speciale aanpassingen nodig.

(Tussen)doelen

Niveau A

Bal van of tegen schuin vlak laten rollen

Arrangement

Materiaal: - glijbaan bevestigd aan halve kast
- verschillende ballen.

Groepssamenstelling: twee leerlingen per schuin vlak.

Veld: 5 x 5 m

Opdracht: 'Rol de bal van bovenaf naar beneden of rol de bal omhoog.'

Doelen

- Leren wegspeken van een bal.
- Leren tegenhouden van een bal.
- Leren volgen van een bal.
- Leren ophalen van een speelvoorwerp.

Niveau B

Individueel gooien en vangen van bal aan ringen

Arrangement

Materiaal: - bal aan ringenstel

- rubberen tegel als werpplaats.

Groepssamenstelling: één leerling per ringenstel.

Veld: 5 x 6 m

Opdracht: 'Gooi de bal zacht weg en probeer de bal met twee handen te vangen.'

Niveau	Uitvoeringswijze
Zorg	Gooit de bal bijna niet van zich af en vangt de bal zelden
1	Gooit de bal zachtjes van zich af en vangt de bal regelmatig
2	Gooit de bal met enige vaart van zich af en vangt de bal meestal
3	Geeft de bal veel snelheid en een andere richting mee en kan de bal vangen wanneer deze van richting is veranderd

Niveau C

Individueel gooien en vangen in tchoukframe

Arrangement

Materiaal: - tchoukframe

- rubberen tegels als werpplaatsen

- verschillende ballen.

Groepssamenstelling: één leerling per tchoukframe.

Veld: 5 x 5 m.

Opdracht: 'Gooi de bal vanaf een tegel, in de tchouk en vang de bal.'

Niveau	Uitvoeringswijze
Zorg	Gooit de bal niet in de tchouk of legt de bal in de tchouk
1	Gooit de bal in de tchouk waardoor de bal geregeld kan worden gevangen
2	Gooit de bal in de tchouk en vangt vrijwel altijd de bal
3	Gooit de bal met verschillende tempo's en op verschillende plekken in de tchouk en kan de bal daarna meestal vangen

Niveau D

Samen gooien en vangen met scoops

Arrangement

Materiaal: - twee scoops

- gatenbal.

Groepssamenstelling: twee leerlingen.

Veld: 3 x 5 m

Opdracht: 'Gooi de bal met behulp van de scoop naar de ander zodat de ander jouw bal kan vangen. Probeer de bal die de ander gooit te vangen.'

Niveau	Uitvoeringswijze
Zorg	Gooit de bal zo dat de ander de bal nauwelijks kan vangen of vangt zelf de bal zelden
1	Gooit de bal zo dat de ander met enige verplaatsing de bal kan vangen en vangt regelmatig eenvoudig aangegooide ballen
2	Gooit de bal zo dat de ander de ontvangen bal zonder verplaatsing kan vangen en vangt regelmatig ook moeilijker aangegooide ballen
3	Past het tempo van de gooi aan het niveau van de vanger aan en vangt meestal ook moeilijk aangegooide ballen

Niveau E

Samen frisbeeën

Arrangement

Materiaal: één frisbee.

Groepssamenstelling: twee leerlingen.

Veld: 3 x 5 m

Opdracht: 'Gooi de frisbee naar de ander zo dat deze de frisbee kan vangen'.

Niveau	Uitvoeringswijze
Zorg	Gooit de frisbee zo dat de ander de frisbee zelden kan vangen of vangt zelf de frisbee zelden
1	Gooit de frisbee zo dat de ander geregeld de frisbee kan vangen en vangt geregeld de frisbee
2	Gooit de frisbee zo dat de ontvanger de frisbee zonder verplaatsing kan vangen en vangt meestal de frisbee
3	Past de gooi van de frisbee aan het niveau van de vanger aan en vangt meestal ook een moeilijk aangegooide frisbee

Op deze manier zijn alle bewegingsthema's in Bewegingsonderwijs aan ZML uitgewerkt. Daarnaast is voor iedere leerlijn één activiteit uitgebreider beschreven, met leerhulp voor de matige en leerhulp voor de betere beweging. Verder in dit nummer staat een uitwerking van de activiteit op niveau C waarvan de leerhulp is beschreven, namelijk Individueel gooien en vangen in tchoukframe.

Boek te bestellen bij www.janluitingfonds.nl (€ 42,50)

Namen en gegevens

Het boek is een uitgave van de SLO in samenwerking met de KVLO en Fontys Sporthogeschool. De Schrijvers zijn Ronald de Graaff, Christa Rietberg, Irene Wijffels en Marco van Berkel. Daarnaast heeft een groep van 15 vakleerkrachten en opleiders regelmatig gereageerd op concepten en schrijfbijdragen geleverd. De tekeningen in het boek zijn van Sanne Miltenburg. Het wordt uitgegeven bij het Jan Luiting Fonds.

Correspondentie:

m.vanberkel@slo.nl

ADVERTENTE

ENTRE-PRISES
Climbing Walls

Grootste leverancier van klimwanden en klimgrepen wereldwijd
- Speciaal assortiment voor scholen -
- Inspectie & onderhoud -

WWW.ENTRE-PRISES.NL